

El llegat de tots

El patrimoni cultural, el llegat tant material com immaterial que ens arriba de temps anteriors i que defineix la nostra identitat, té un pes cada cop més important en el conjunt de la societat. L'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC) treballa per conèixer-lo millor.

Jaciments marcats per la tradició

IRENE CASELLAS

Amb més de quatre anys de feina a l'esquena, l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural –inaugurat el 2006 i plenament operatiu des del 2007– ja ha dut a terme diversos projectes d'investigació. Un dels més destacats ha estat la recerca sobre la patrimonialització de l'arqueologia.

En el marc dels projectes I+D+i promoguts pel Ministeri de Ciència i Innovació, aquest projecte ha investigat per què, en diferents moments i de diferents maneres, les restes que vénen del passat han estat considerades patrimoni i s'han volgut conservar, i quins usos derivats d'aquests processos de patrimonialització s'estan donant en el nostre patrimoni arqueològic.

Per deixar-ho una mica més

És fàcil d'intuir i les dades recollides pels investigadors de l'ICRPC ho corroboren: la tradició marca

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries.
JORDI S. CARRERA / ARXIU ICRPC.

moltíssim i els jaciments que fa molts anys que s'excaven i que fa molt de temps que es poden visitar atrauen molta més gent que els més nous. Empúries n'és la mostra més evident.

clar, el doctor en Història, professor d'arqueologia i director tècnic de l'ICRPC, Josep Burch, explica el concepte de patrimonialització.

«Quan trobem, per exemple, una àmfora que ens arriba del passat, podríem considerar que continua servint només per posar-hi vi, però en canvi li donem un altre valor, la posem en un museu, la cataloguem, la guardem, i tot el que se'n deriva... Això és la patrimonialització.»

Com que l'estudi d'aquest procés podria ser amplísim, el projecte es va concretar a les comarques de Girona, i es va dur a terme amb la participació d'investigadors de l'ICRPC, i també de la Universitat de Girona i del Museu d'Arqueologia de Catalunya (Empúries).

La recerca es va centrar en quatre supòsits, amb els corresponents escenaris concrets: els in-

drets que ja tenen una llarga tradició (com el jaciment d'Empúries); les zones on el patrimoni està molt vinculat a interessos econòmics (l'arqueologia i el turisme a la Costa Brava); els indrets que tenen una tradició molt més curta (el *castellum* de Sant Julià de Ramis, al Gironès, obert al públic des del 2007); i les zones que són conegudes i visitades, però no per la qüestió del patrimoni (els exemples triats en aquest cas van ser el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i l'Espai d'Interès

Vista aèria de la museïtzació del Castellum Fractum de Sant Julià de Ramis (Gironès).
GLOBUSVISIÓ / ARXIU ICRPC

Natural de l'Alta Garrotxa). Així, entre els anys 2009 i 2010 es van fer enquestes als visitants de diversos jaciments i espais d'interès patrimonial: Castell, a Palamós; Sant Sebastià de la Guarda, a Palafrugell; Empúries, a l'Escala; la Ciutadella i la Creu d'en Cobertella, a Roses; Santa Pau, a la Garrotxa; el *castellum* de Sant Julià de Ramis...

Paral·lelament, també es van enquestar les persones que es dirigien a les oficines de turisme de diferents poblacions de la Costa Bra-

va per conèixer quina era la seva vinculació i el seu interès en el patrimoni arqueològic. «Del resultat del buidat documental, sortirà la síntesi d'aquests tres anys d'investigació, en què economistes de la UdG i d'Esade també han estat estudiant el benefici econòmic que s'obté de l'ús del patrimoni arqueològic», explica Josep Burch.

De moment, i ja que un dels objectius de l'ICRPC també es la divulgació, ja s'ha pogut veure en diferents poblacions l'exposició itinerant *Una passejada per l'ar-*

queologia, que precisament mostra com han canviat les coses des de l'aparició dels primers museus, a mitjan segle XIX, fins a l'actualitat (en èpoques anteriors hi havia interès pel passat, però de manera particular i més aviat des de l'àmbit de col·leccionisme). Aquest recorregut permet veure que d'un interès més aviat reduït i de pocs llocs visitables, s'ha passat a molts més jaciments i espais oberts al públic, amb milers de persones que els visiten cada any i amb una vinculació cada cop més estreta

amb el turisme i l'explotació econòmica.

Mirant al mar

Un altre dels projectes de recerca destacats de l'ICRPC és el Pescum, acrònim –ben trobat donat el tema– de Patrimoni Etnològic, Societat i Cultura Marítima. En aquesta recerca, també en el marc dels projectes I+D+i, hi participen diverses universitats de l'Estat espanyol i del Canadà. «S'ha constatat que s'està produint, en diferents indrets però al mateix

A dalt, acte del centenari del temporal de 1911 a Vilassar de Mar. A sota, Festa de l'Anxova i la Sal de l'Escala./ E. CARBONELL / ARXIU ICRPC

Tradició d'homes i de dones

temps, una nova mirada cap al mar, que implica la recuperació de la identitat marítima de les poblacions, un sentiment per un passat que està més o menys anorreat pel desenvolupament urbanístic de la costa, la modernitat, la pèrdua d'oficis tradicionals vinculats al mar...», explica Eliseu Carbonell, doctor en Antropologia Social i Cultural i investigador de l'ICRPC.

En concret, s'ha observat que apareixen en moltes poblacions tota mena d'iniciatives vinculades a la vida al mar per recuperar tradi-

En el marc del projecte Pescum, el desembre passat es va organitzar un seminari a Palamós sobre la patrimonialització de la cultura marítima. Entre els ponents, un investigador francès que ha descobert que de les instal·lacions vinculades al mar que s'estan recuperant, n'hi ha moltes més que tenen a veure amb el treball dels homes que no pas amb el de les dones (per exemple les fàbriques de saladó).

cions, festes, gastronomia, embarcacions, edificis, o sabers populars.

«Ho observàvem a àmbit local, però parlant amb gent de Galícia, del País Basc i d'Andalusia veiem que també està passant allà», afegeix Carbonell. Per exemple, en els programes de les festes majors s'introdueixen demostracions de pesques artesanals, més enllà de la típica cantada d'havaneres, que era l'única activitat marinera que hi havia fins ara. Sorpren, també, que de cop i volta clubs nàutics o clubs de vela que havien tendit a

ser clubs molt elitistes i privats, estiguin començant a convocar premisses d'història marítima local. O com ho està fent el de Blanes. O que es comencin a veure llaguts de fusta de vela llatina en llocs on només hi havia embarcacions de fibra de vidre i iots de motor.

«Ens preguntem per què passa i qui ho està impulsant. Aquest és un projecte de tres anys i ara estem en la primera fase, recollint les dades, fent una mena de fotografia, una base de dades molt exhaustiva, anant poble a poble, associació a associació i preguntant què és el

Varada tradicional d'un llagut de sardinal a Sant Pol de Mar. / ELISEU CARBONELL / ARXIU ICRPC

que s'està fent. I ho contrastem amb les dades dels altres llocs de l'Estat», indica l'investigador.

Ara bé, tot i que el projecte encara es troba en els seus inicis, ja s'estan descobrint qüestions interessants. Segons avança Carbonell, alguns camps del patrimoni marítim no estan sent justament tractats, i es presenta un món de pescadors molt harmònic, exempt de conflictes socials, quan en realitat no només hi havia conflictes a les fàbriques, també n'hi havia a les barques. En definitiva, es mostra el món dels pescadors com una me-

na de societats utòpiques, un fet que s'allunya de la realitat. «Volem determinar qui està impulsant tot això, si tot sorgeix de la societat civil, i de quins sectors concrets», assegura.

La recerca feta a tot el litoral català ha revelat alguns focus molt actius en aquesta recuperació de la vida marítima tradicional. Aquesta activitat creixent és evident i lògica en indrets com Palamós, on hi ha el Museu de la Pesca, però també s'ha vist en altres indrets on no hi ha infraestructures que ho justifiquin, com a la comarca del Ma-

Disciplines molt diferents

L'ICRPC, integrat en el sistema dels Centres de Recerca de Catalunya i situat al Parc Científic i Tecnològic de la UdG, vol convertir-se en un centre de referència. Segons el seu director, Gabriel Alcalde, s'hi treballa des de ciències i disciplines diferents: des d'arquitectura a economia, passant per la història, la història de l'art o l'antropologia, «però sempre en recerca dedicada al patrimoni cultural, tingui l'origen que tingui».

resme. Allà, el col·lectiu de pescadors artesanals hi estan molt implicats i s'adonen que d'aquesta manera es pot promocionar el consum de peix local. S'intenta reproduir el que s'ha fet amb la dieta mediterrània o amb el vi, però ara amb el peix pescat de manera artesanal. Es fan demostracions de subhastes a l'antiga, de pesca a l'antiga, exposicions, xerrades... «Fins ara s'havia actuat des del punt de vista del medi ambient, però ara també s'actua tenint en compte el patrimoni», conclou Carbonell.